14055 ـ ئىنسانىنڭ دىنغا مۇھتاج بولۇشى

سۇئال

كىشىلەر نىمە ئۈچۈن دىنغا مۇھتاج بولىدۇ؟كىشىلەر ھاياتىنى تەرتىپكە سىلىش ئۈچۈن قانۇنلا كۇپايە قىلامدۇ؟

تەپسىلى جاۋاپ

مەدىھىيە ئاللاغا بولسۇن.
ئادەمنىڭ دىنغا بولغان ئېھتىياج ئۇنىڭ تۇرمۇشتىكى باشقا ھەرقانداق زۆرۈرىيەتلەرگە بولغان ئېھتىياجدىن چوڭدۇر ، چۈنكى ئادەم نىمىنىڭ ئاللاھنى مەنمۇن قىلدىغانلىقىنى ،نىمىنىڭ ئۇنى خاپا قىلدىغانلىقىنى بىلىشكە موھتاج بولىدۇ.ئۇ ئۆزىنىڭ پايدا ـ مەنپەتىگە ھەركەت قىلىشقا ،ئۇنىڭغا زىيان سالدىغان نەرسىلەردىن ساقلىنىشقا مۇھتاجدۇر.مانا بۇ ئاللاھنىڭ مەخلۇقاتلەرغا بولغان ئادىللىغى ۋە ئۇنىڭ بەندىلىرگە يوروق بىردىغان نوردۇر.كىشىلەر بولسا ئۇلارنى نىمە قىلىش –قىلماسلىقنى ئايرىپ بىردىغان قانۇنلار(شەرئىەت)سىز ياشىيالمايدۇ.كىشىدە ئىختىيارلىق بولغاچقا ئۇ ئۆزىگە نىمىنىڭ لازىم قىلدىغانلىقنى بىلىشى كىرەك ،پايدىلىقمۇ ياكى زىيانلىق ؟ئۇنى ياخشىلامدۇ ياكى بۇزامدۇ؟بۇ نەرسىلەرنىڭ بەزىلىرى تۇغما قابىلىيەت بىلەن بىلىنىدۇ،بەزىلىرى ئەقىل بىلەن بىر تەرەپ قىلىش ئارقىلىق بىلىنىدۇ،ۋە بەزىلىرى پەقەت ئەلچىلەرنىڭ يولىيورۇقلىرى ۋە تەلىماتىدىن بىلىنىدۇ.(ئىسلام شەيخى ئىبنۇ تەيمىيەنىڭ ئەسىرى "تەدمىرىيە"گە (213 ،214ب)،"بەخت ماكانىنڭ ئاچقۇچى" 2 ج383 ب گە قاراڭ .
ئاتىزىمچى ،ماتىريالىزىمچى مەزھەپلەرنىڭ قانچىلىك تەسىرچان ۋە جەلىپ قىلارلىق بولىشتىن قەتئىنەزەر ،ۋە قانچىلىك پىكىر ئىقىمى ۋە نەزىرىيەرەرنىڭ بولىشىدىن قەتئىنەزەر ، شەخسىلەر ۋە جەمئىەتلەر توغرا دىنسىز ھىچ ئىش قىلالمايدۇ،ئۇلار بەدەن ۋە روھنىڭ ئېھتىياجلىرغا قاۋاپ بىرەلمەيدۇ،بىر شەخس بۇ يوللارغا سىڭىپ كىرگەنسىرى ،جەزمەنكى ئۇ بىخەتەرلىكنى تىخمۇ تاپالمايدۇ،ئۇسسۇزلىقنى تىخمۇ قاندۇرالمايدۇ،ھىمدە توغرا دىندىن باشقا چىقىش يولى قالمايدۇ ،"ئەرنىست رەنەن"مۇنداق دەيدۇ: "بىز سۆيدىغان ھەرقانداق نەرسە يوقىلىشى مۇمكىن،ھەمدە ئەقلى تەپەككۇر ،ئىلىم پەن ۋە ساناەت مەۋجۇتلىغى ئاخىرلىشىشى مۇمكىن،بىراك دىنىنىڭ شاللىنىپ كىتىشى مۇمكىن ئەمەس،بەلكى ئۇ ئادەمنى بۇ دۇنيا ئاساسى ھاياتىدا تار يوللارغا قىستاۋاتقان ماتىريالىستىك پىكىر ئېقىملەرنىڭ ساختا ئىكەنلىكىگە ئىسپات سۈپىتىدە قالىدۇ." "ئابدۇللا دەراز"نىڭ ئەسىرى "دىن"غا قاراڭ (87)،"مۇھەممەد فەرىد ۋەجدى" مۇنداك دەيدۇ :دىن ئىددىيىسىنىڭ يوقىلىشى مۇمكىن ئەمەس ،چۈنكى ئۇ روھنىڭ ئەڭ يۈكسەك مايىللىغى ۋە ئۇنىڭ ئەڭ ئىسىل ھىسياتى ،بۇ مايىللىق بولۇش بىلەنئادەمنى ھۆرمەتلىك قىلىدۇ ،بەلكى بۇ مايىللىق ئىشىپ بارىدۇ ھەمدە ئادەمنىڭ دىنى تەبىئىتى بولسا گۈزەللىك بىلەن سەتلىكنى پەرىقلەندۈردىغان ئەقلگە ئىرشكۈچە ساقلىنىپ قالىدۇ،بۇ تۇغما تەبىئەت ئۇنىڭ ئەقىل پاراسىتىنىڭ سەۋىيەسىگە قاراپ ئىشىپ بارىدۇ ". (مەسدە روسسابىق87 ب).

ئەگەر ئادەم پەرۋەردىگاربىدىن يىراقلاشسا ،ئۇنداقتا ئۇ ئۆزىنىڭ بىلىم ۋە چۈشىنىش سەۋىيەسىگە ئاساسەن ئۆزىنىڭ پەرۋەردىگارنى،ئۆزىنىڭ سۈپەتلىرنى بىلمەسلىك دەرىجىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئۆزنى بىلمەسلىك ،نىمىنىڭ ئۆزگە پايدىلىق ياكى ناچار ئىكەنلىگنى بىلمەسلىك ،نىمىنىڭ بەختلىك ياكى نىمىنىڭ بەختسىزقىلىدىغانلىقىنى بىلمەسلىك ھەمدە ئۇنىڭ ئاستىرونومىيە ،ماتىماتىكا ۋەھاكازالارغا ئوخشاش ئاساسلىق ئىلىم پەنلەننى بىلمەسلىك دەرىجىسىنى تۇنۇپ يېتىدۇ،بۇ نوقتىدا، بىلىملىك ئادەم كىبىرلىك ھاكاۋۇرلۇق ھالىتىدىن كەمتەر ۋە گەپ ئاڭلايدىغان ھالەتكە ئۆتىدۇ،ھەمدە بۇ بارلىق بىلىملىرنىڭ كەينىدە ھەممىنى بىلىدىغان ،ھەممىگە دانا بىر زاتنىڭ بارلىقىنى ھەمدە تەبەتنىڭ كەينىدە بىر تەڭداشسىز قۇدرەتلىك ياراتقۇچىنىڭ بارلىقىنى تۇنۇپ يېتىدۇ.

بۇ ھەقىقەتەن ئىنساپلىق ئىزدەنگۈچىنى كۆرۈنمەسلەرگە ئىشىنىشكە ،بۇ توغرا دىننى ئىتراپ قىلىشقا ھەمدە ئىنسان تەبىئىتى ۋە تۇغما تەبىئەتنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشوشقا ھەيدەيدۇ.ئەگەر بىر ئادەم ئۇنى قىلىشتىن مەغلۇپ بولسا ،بۇ ئۆزىنىڭ تۇغما تەبىئىتىدە قارشى ماڭغان بولىدۇ ھەم گەپ قىلالمايدىغان ھايۋان دەرىجىسىگە چۈشۈپ قالغان بولىدۇ.

شۇڭا بىز توۋەندىكىچە خۇلاسە چىقىرىمىز :توغرا دىن يەنى بىر "ئاللاھ"غىلا ئىشىنىش ،ئۇنىڭغا ئۇ پەرەز قىلغان ئۇسسۇل بىلەن ئىبادەت قىلىش ئاساسىدىكى دىن بولسا ھاياتنىڭ كەم بولسا بولمايدىغان ئىلمىنتى ،ئەگەر ئادەم دۇنيالارنىڭ پەرۋەردىگارىغا ھەقىقى رەۋىشتە قۇلچىلىك قىلىشنى ،بەختكە ئىرىشىشنى ،بۇ دۇنيا ۋە ئۇ دۇنيا نىڭ قاپا مۇشەققىتىدىن ۋە قاپالىرىدىن قۇتۇلۇشنى ئويلىسا ،ئۇ ئادەمنىڭ ئەقلى تەپەككۇرىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن بۇ ئىنتايىن موھىمدۇر ،پەقەت مۇشۇ يول بىلەنلا ئەقىل ئۆزىنىڭ نەپسىنى قاندۇرالايدۇ،ئۇنىڭسىز ئادەم ئۆزىنىڭ ئەڭ ئالى غايىللىرنى ئەمەلگە ئاشۇرالمايدۇ،ئۇ روھنى پاكلايدىغان ھىسياتلاننى تىزگىنلەشتىكى مۇھىم ئىلمىنىت،چۈنكى دىندىكى ئەڭ ئىسىل ھىسياتلار ئۇلارنىڭ نىشانىغا يەتكۈزىدىغان مۇنبەت تۇپراق ۋە تۈگىمەس بۇلاقنى تاپالايدۇ،

ئۇ ئىرادىنى كۈچەيتىش ،شۇنداقلا بىچارىلىك ،ئۈمۈتسىزلىك ئامىلىنى قوشۇشقا ئەڭ چوڭ ھەركەتلەندۈرگۈچى ۋە كۈچ بىلەن تەمىنلەشتىكى ئەڭ مۇھىم ئامىلدۇر.بۇنىڭغا ئاساسەن ئەگەر ئادەم تەبىئىتىدە ئىجتىمائىدۇر دەيدىغان ئادەم بولسا ،بىز ئادەم تەبىئىتىدە دىنداردۇر دىيىشىمىز لازىم .(مەسىدەررۇسسابىق98،84ب گە قاراڭ .)چۈنكى ئادەمدە ئىككى كۈچ بار يەنى :بىلىم ۋە ئىرادە كۈچىدىن ئىبارەت .ھەمدە ئۇنىڭ ئاخىرقى بەختى ئۇنىڭ ھەر ئىككىسىگە ئىرىشكەنلىكىگە باغلىق ،تولۇق بىلىم پەقەت تۆۋەندىكىلەرنى بىلىش بىلەنلا ئىرىشىلدۇ :

1ئاللاھنى يەنى ئادەمنى يوقلۇقتىن بارلىققا كەلتۈگەن ،ئۇنىڭغا نېئىمەتلەرنى بەرگەن ياراتقۇچىسى ۋە رىزىق بەرگۈچىسىنى بىلىش.

2-ئاللاھنىڭ ئىسىم سۈپەتلىرنى ،ۋە بۇلارنىڭ بەندىللەرە بولغان تەسىرنى بىلىش.

3-ئاللاھ بىلەن ئالاقە قىلىشنىڭ يولنى بىلىش.

4-بۇ يولنى ۋە ئۇ باشلاپ بارىدىغان كاتتا نىئىمەتلەرنى بىلىشتىن توسايدىغان توسالغۇلارنى بىلىش.

5-ئۆزۈڭنى ھەقىقەتەن بىلىش ھەم روھىڭنىڭ نىمىگە موھتاجلىقىنى ،ئۇنىڭغا نىمىنىڭ ياخشى ۋە نىمىنىڭ ناچار ئىكەنلىكى ،شۇنداقلا كەمچىلىك ۋە ئەتىپلىرنى بىلىش.

بۇ بەش بىلىش ئادەمنىڭ كەمچىلىكلىرنى مۇكەممەللەشتۈردۇ.بىلىم ۋە ئىرادە كۈچىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش پەقەت ئاللاھنىڭ

بەندىللىرى ئۇستىدىكى ھەق ھوقۇقلىرغا دىققەت ئىتبارىنى بەرگەندە ھەمدە ئۇلارنى ئىخلاس بىلەن ئىجرا قىلغاندا ،ئۇنىڭغا مەھكەم يېپىشقاندىلا ۋە ئاللاھنىڭ نىئمەتلىرگە شائىت بولغاندىلا ئەمەلگە ئاشىدۇ .بۇ ئىككى كۈچ پەقەت ئاللاھنىڭ ياردىمى بىلەنلا مۇكەممەللىشىدۇ،شۇڭلاشقا ئىنسان ئاللاھنىڭ ئۆزلىرىنىڭ يېقىن دوسلىرنى يېتەكلەيدىغان توغرا يولغا يېتەكلىشىگە مۇھتاج."پايدىلار"18 –19ب گە قاراڭ.

بايام بىز توغرا دىنىڭ ئادەمنىڭ يوشۇرۇن

كۈچىگە يول كۆرسىتىدىغان ئىلاھى ياردەم ئىكەنلىگىنى بىلدوق،شۇنىڭ بىلەن بىز دىنىنىڭ يەنە بىر جەمئىتنى قوغدايدىغان قالقان ئىكەنلىگىنى بىلمىز ،چۈنكى ئىنسان ھاياتى پەقەت جەمئىتىنىڭ ئەزالىرى ئارىسىدا ھەمكارلىق بولغاندىلا كۈچلۈك بولىدۇ .بۇ ھەمكارلىق ئۇلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتلەرنى تەرتىپكە سالىدىغان بىر تۈزۈم بىلەنلا ئىشقا ئاشىدۇ.ئۇلارنىڭ مەجبۇرىيەتلىرنى بەلگۈلەپ بىرىدىغان ،ئۇلارنىڭ ھەق ھوقوقىنى قوغدايدىغان بۇ تۈزۈم بىرسىنىڭ بۇ تۈزۈمدىن ھالقىپ كىتىشنى توسىدىغان ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىشكە رىغبەتلەندۈرىدىغان بىر خىل كۈچكە ،ئادەملەرنىڭ يۈرىكىگە ئىغىرلىق سالىدىغان ،ئۇلارنىڭ چەكلىمىللىردىن ئۆتۈپ كىتىشتىن ساقلايدىغان كۈچكە مۇھتاج بولىدۇ .بۇ كۈچ زادى نىمە؟ مەن دەيمەنكى ،زىمىن يۈزىدە بۇ تۈزۈمنىڭ ھۆرمىتىنى قوغداش،قەمئىتىنىڭ ئۇيۇشىشى ۋە ئۇنىڭ تۈزۈمنىڭ مۇقۇملىقىنى كاپالەتكە ئۇيغۇن كىلىش ھەمدە تىنچلىق ۋە بىخەتەرلىك تەمىنلەشتە دىنىنىڭ كۈچكە باراۋەر كىلىدىغان كۈچ يوق .بۇنىڭ سەۋەبى ئىنسان باشقا بارلىق جانلىقلاردىن ئۆزىنىڭ ئىختىيارى ئىش –پائالىيەتلىرى كۆرگىلى ياكى ئاڭلىغىلى بولمايدىغان يەنى ئۇنىڭ قەلبىنى تەربىيەلەيدىغان ۋە ئۇنىڭ بەدەن ئەزالىرنى يېتەكلەيدىغان دىنى ئەقىدە بىلەن باشقۇرلۇشتا پەرىقلىنىدۇ .

ئىنسان چوقۇم مەيلى ئۇ دۇرۇس بولسۇن ياكى بۇزۇق بولسۇن ئۆز ئەقىدىسى بىلەن يېتەكلىنىدۇ.ئەگەر ئۇنىڭ ئەقىدىسى دۇرۇس بولسا ،باشقا ھەر قانداق نەرسە ھەم دۇرۇس بولىدۇ،لىكىن ئۇ بۇزۇق بولسا،باشقا ھەر قانداق نەرسە ئوخشاشلا بۇزۇق بولىدۇ. ئەقىدە ۋە ئىشىنىش ئادەمنى تەرتىپكە سالىدىغان ئىككى نەرسىدۇر كۆپ ھاللاردا كۆرىۋاتقىنىمىزدەك ،ئۇلار توۋەندىكىچە ئىككى خىل بولىدۇ:

ـ پەزلەت ۋە ئادەملىكنىڭ قىممىتىنى ۋە باشقا ئالىقاناپ روھلارنى ئۆزلىرىنىڭ پىرىنسىپىغا زىت ئىش قىلغاندا ،گەرچە ئۇلار قىسمەن جازادىن ئەپۇ قىلۇىتىلگەن بولسىمۇ ،خىجىللىق ھىس قىلدۇرىدىغان مەنىۋى قىممەتلەرگە ئىشىنىش .

ـ ئاللاھقا ئۇنىڭ ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقى ۋە يۈرەكلىرىمىزدىكىنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىغا ھەمدە مەخپىيەتلىكلەر ھەمدە تىخىمۇ يۇشۇرۇن نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىغا ئىشىنىش،شەرئىتىنىڭ كۈچى ۋە ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرى، توسۇقلىرنى ئاساس قىلىدۇ،ھەمدە ئادەمنى ئاللاھنىڭ ئالدىدا تارتىنىش ھىس قىلدۇرىدۇ ،ياكى ئۇنىڭغا بولغان موھابىەت بىلەن ،ياكى ئۇنىڭدىن قورقۇپ ۋە ياكى بەر ئىككىلسى بىلەن ،شۇبھىسىزكى ئەقىدىنىڭ بۇ تۈرى ئىككىسى ئىچىدە كۈچلىكرەكى بولۇپ ،ئىنسان قەلبىگە تەسىرى تىخىمۇ چوڭ بولىدو،ئۇ كۆڭۈل خايىشلىرنىڭ بورانلىرى ۋە ھىسىيات ئۆزگۈرىشلىرنى توسۇشقا تىخىمۇ ماھىردۇر ،ھەمدە ئومومى ۋە سەرخىل قەلىپلەرگە تىخىمۇ تەسىرى باردۇر.

مۇشۇ سەۋەپتىن ،دىن ئادەملەرنىڭ باراۋەرلىك ۋە ئادىللىق ئاساسىدا ئۆز ئارا مۇئامىلە قىلىشتىكى ئەڭ ياخشى كاپالەت،شۇڭا ئۇ بىر ئىجتىمائى زۇرۇرىيەت،دىنىنىڭ ئۇممەتكە بولغان مۇناسىۋىتى ،يۈرەكنىڭ بەدەنگە بولغان مۇناسىۋىتىگە ئوخشىتىش ھەيران

قالارلىق ئىش ئەمەس ،بۇ كۆنلەردە دۇنيادا نورغۇنلىغان دىنلارنىڭ بارلىغىنى بىلمىز ،ھەمدە ھەر بىر خەلقنىڭ يېپىشىپ ماڭىدىغان دىنى بار،ئىنسان روھىنىڭ ئارزۇ ئارمانلىرىنى قاندۇرىدىغان توغرا دىن قايسى؟توغرا دىننىڭ يوليورۇقلىرى قانداق بولىدۇ؟دوكتور"مۇھۇممەد بىن ئابدۇللا

بىن سالىھ سەھىم"نىڭ ئەسىرى "ئىسلام ئاساسلىرى ۋە مەنبەلىرى" دىن ئىلىندى.